

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นแหล่งกล้วยไม้เขตร้อนที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยเฉพาะกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์พื้นเมืองที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวน 17 ชนิด ล้วนอยู่ในสกุล *Paphiopedilum* เพียงสกุลเดียวเท่านั้น กล้วยไม้สกุลรองเท้านารี (*Paphiopedilum* spp.) มีชื่อสามัญว่า lady slipper orchid ชื่อไทยว่า รองเท้านารี ที่เรียกชื่อดังนี้ เนื่องจากดอกมีลักษณะขอบปากงอแงม เข้าหากันคล้ายห้วงรองเท้าไม้ของชาวคัตซ์ การที่ดอกมีรูปทรงแปลกตาและสามารถใช้เป็นไม้ประดับได้ จึงได้รับความนิยมในการปลูกเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย กล้วยไม้รองเท้านารีจึงจัดเป็นพืชที่มีศักยภาพชนิดหนึ่ง เนื่องด้วยมีรูปทรงสีสันความแปลกตาของดอกและใบ จึงได้รับความสนใจนำมาปลูกเลี้ยงปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์ เพื่อการค้ากันอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น บางประเทศในยุโรปและเอเชีย ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งส่งออกกล้วยไม้รองเท้านารีที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ไม่แพ้ไม้ดอกไม้ประดับประเภทอื่น

การที่กล้วยไม้รองเท้านารีได้รับความนิยมในการปลูกเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีการรวบรวมเก็บออกจากป่าเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ขุดกันป่าไม้ถูกทำลายลงทำให้ปริมาณกล้วยไม้รองเท้านารีจากแหล่งธรรมชาติลดลงมากจนใกล้สูญพันธุ์ กล้วยไม้รองเท้านารีจึงถูกจัดเป็นพืชอนุรักษ์บัญชีหมายเลข 1 ของอนุสัญญาไซเตส (CITES Appendix I)

อนุสัญญาไซเตสคือ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) หรือมีอีกชื่อหนึ่งว่า อนุสัญญาวอชิงตัน (Washington Convention) ในปี 2547 มีภาคีทั้งหมด 165 ประเทศ เป้าหมายของอนุสัญญาไซเตส คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์หรือถูกคุกคาม ทำให้ปริมาณร่อยหรอจนเป็นเหตุให้สูญพันธุ์ วิธีการอนุรักษ์โดยการสร้างเครือข่ายและควบคุมการค้าระหว่างประเทศ (International Trade) ทั้งสัตว์ป่า พืชป่า และผลิตภัณฑ์ซึ่งถูกควบคุมโดยระบบใบอนุญาต (permit) สัตว์ป่าและพืชป่าที่อนุสัญญาควบคุมจะต้องมีใบอนุญาตนำเข้า (import) ส่งออก (export) สำหรับประเทศไทยจะต้องขอใบอนุญาตจากกรมวิชาการเกษตรเท่านั้น (กองคุ้มครองพันธุ์พืช, 2552)

จากการที่กล้วยไม้รองเท้านารีเป็นพืชอนุรักษ์ จึงมีหลายหน่วยงานที่ได้ทำการรวบรวม และขยายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้ กล้วยไม้รองเท้านารีลูกผสม หรือกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์ต่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาคอตง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้รวบรวมพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีในภาคเหนือ และกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์ต่างประเทศ เพื่อนำมาศึกษาปรับปรุงพันธุ์ ขยายพันธุ์และจำหน่ายให้ผู้สนใจ โครงการอนุรักษ์กล้วยไม้รองเท้านารีอินทนนท์ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการภายใต้การดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวบรวมกล้วยไม้รองเท้านารีอินทนนท์ที่พบในพื้นที่ และทำการขยายพันธุ์โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วนำคืนสู่ป่าธรรมชาติ และสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับภาคใต้โครงการอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดกระบี่ เป็นโครงการของกรมวิชาการเกษตรร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์กล้วยไม้รองเท้านารี ในจังหวัดกระบี่ไม่ให้สูญพันธุ์ ซึ่งได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองตรัง และทำการขยายพันธุ์ โดยการแยกหน่อ แต่ไม่จำหน่าย

กล้วยไม้รองเท้านารีที่ปลูกเลี้ยงในประเทศไทยจึงมี 3 ลักษณะคือ 1) ดำเนินการรวบรวมกล้วยไม้ป่าจากการจับกุมผู้ลักลอบนำของป่ามาจำหน่าย และนำมาขยายพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์ และศึกษาวิจัย แต่ไม่จำหน่ายซึ่งอยู่ในการดูแลของหน่วยงานราชการ เช่น กรมวิชาการเกษตร 2) บริษัท เอกชนที่รับเพาะเมล็ดกล้วยไม้รองเท้านารี โดยรับเมล็ดมาจากผู้ที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารี บริษัทเหล่านี้ต้องขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรเพื่อขอเป็นแหล่งรับเพาะพันธุ์พืชอนุรักษ์ 3) การปลูกเลี้ยงและจำหน่ายรายบุคคล ซึ่งจะต้องขึ้นทะเบียนต้นแม่พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีกับกรมวิชาการเกษตร กลุ่มนี้จะแยกหน่อจำหน่าย และส่งฝักกล้วยไม้รองเท้านารีเพื่อเพาะเมล็ดกับบริษัทเอกชน

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้เพื่อจำหน่ายมีปริมาณน้อย เนื่องจากการขยายพันธุ์ช้า และใช้เวลานาน บางชนิดยังไม่สามารถขยายพันธุ์ให้มีปริมาณมากได้ เช่น กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ กล้วยไม้รองเท้านารีช่องอ่างทอง กล้วยไม้รองเท้านารีม่วงสงขลา และกล้วยไม้รองเท้านารีขาวพังงา อีกทั้งต้องมีการจดทะเบียนพืชอนุรักษ์กับกรมวิชาการเกษตร ที่มีจำหน่ายส่วนมากเป็นกล้วยไม้รองเท้านารีลูกผสมซึ่งไม่ต้องขอจดทะเบียนพืชอนุรักษ์กับกรมวิชาการเกษตร

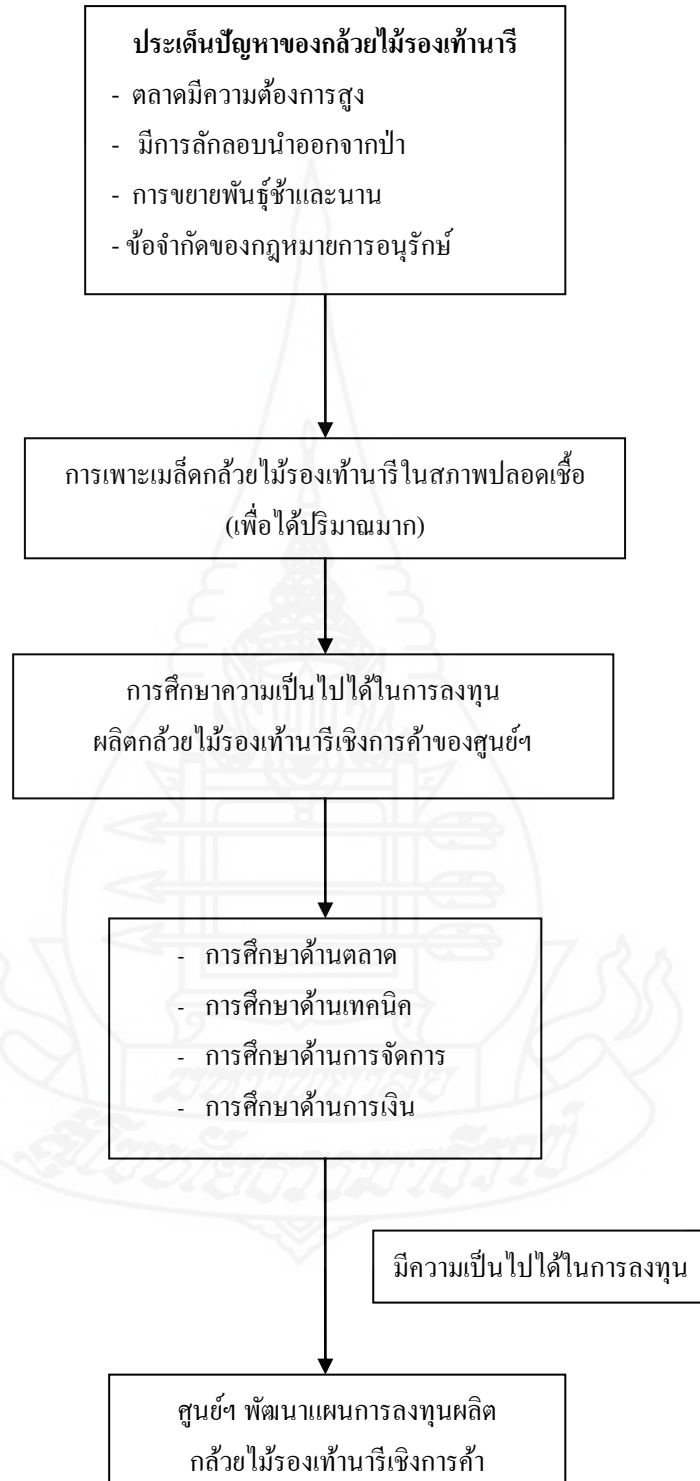
ในปี 2549-2552 สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สวก. สนับสนุนทุนวิจัยเพื่อศึกษาการขยายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้ในภาคใต้ แก่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร และประสบความสำเร็จสามารถขยายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีในภาคใต้รวม 7 ชนิด ได้โดยการเพาะเมล็ดในสภาพปลอดเชื้อ และใช้สูตรอาหารสังเคราะห์ที่ได้จากศึกษาวิจัย ในปี 2552 ได้ทำการจดสิทธิบัตรสูตรอาหารสังเคราะห์ดังกล่าว ต่อมาเดือนพฤศจิกายน 2555 สวก. ได้ส่งมอบสิทธิบัตรสูตรอาหารสังเคราะห์ให้กรมส่งเสริมการเกษตร โดยให้ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติการที่มีห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในประเทศไทยมีทั้งหมด 10 ศูนย์ เป็นผู้ผลิตและส่งเสริมการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้ให้เกษตรกรและผู้สนใจ

ดังนั้นหากศูนย์ฯ จะนำเทคโนโลยีการผลิตกล้วยไม้รองเท้านารี โดยใช้สูตรอาหารสังเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาและจดสิทธิบัตรแล้วมาทำการผลิต เพื่อจำหน่ายกล้วยไม้รองเท้านารีเชิงการค้า โดยทำการผลิตในปริมาณมากนั้นจำเป็นต้องศึกษาความเป็นไปได้ทั้งทางด้านตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงิน เพื่อประเมินว่าผลการลงทุนนั้นจะคุ้มค่าหรือไม่ หากผลการวิเคราะห์นี้พบว่า มีความเป็นไปได้จะได้นำไปสู่การตัดสินใจลงทุน ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่ศูนย์ฯ ช่วยขยายการผลิตกล้วยไม้รองเท้านารีให้กว้างขวาง ตลอดจนยังช่วยลดการลักลอบนำกล้วยไม้รองเท้านารีออกจากป่า ก่อให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องแก่ผู้ประกอบการต่างๆ ในภาคการเกษตร อันจะเป็นการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการเกษตรของประเทศให้มีความก้าวหน้าและมีความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงินในการลงทุนผลิตกล้วยไม้รองเท้านารีเชิงการค้าของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง)

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนผลิตกล้วยไม้รองเท้านารีที่สามารถให้ผลตอบแทนแก่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) ที่คุ้มค่าต่อการลงทุนมากน้อยเพียงใด โดยทำการศึกษาความเป็นไปได้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษาความเป็นไปได้ด้านตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงิน

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

4.2.1 ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง)

4.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านตลาด

- 1) สมาชิกชมรมกล้วยไม้รองเท้านารีแห่งประเทศไทย
- 2) ผู้อำนวยการกล้วยไม้รองเท้านารีตลาดนัดจตุจักร กรุงเทพมหานคร
- 3) ผู้อำนวยการกล้วยไม้รองเท้านารีตลาดนัดสนามหลวง 2 กรุงเทพมหานคร
- 4) ผู้อำนวยการกล้วยไม้งานเกษตรแฟร์ครั้งที่ 20 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- 5) ผู้ซื้อต้นกล้วยไม้รองเท้านารีจากโครงการวิจัยการเพาะเมล็ดกล้วยไม้รองเท้านารีในสภาพปลอดเชื้อ
- 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้
- 7) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านกล้วยไม้ไทย บ้านควนตะเคียง ตำบลวังมะปรางเหนือ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

4.3 ขอบเขตด้านเวลา

4.3.1 สมาชิกชมรมกล้วยไม้รองเท้านารีแห่งประเทศไทย ข้อมูลที่รวบรวมคือ ข้อมูลปี 2554-2555

4.3.2 ผู้อำนวยการกล้วยไม้รองเท้านารีตลาดนัดจตุจักร ข้อมูลที่รวบรวมคือ ข้อมูลปี 2554-2555

4.3.3 ผู้อำนวยการกล้วยไม้รองเท้านารีตลาดนัดสนามหลวง 2 ข้อมูลที่รวบรวมคือ ข้อมูลปี 2554-2555

4.3.4 ผู้อำนวยการกล้วยไม้ในงานเกษตรแฟร์ครั้งที่ 20 ข้อมูลที่รวบรวมคือ ข้อมูลปี 2554-2555

4.3.5 ผู้ซื้อต้นกล้วยไม้รองเท้านารีจากโครงการวิจัยการเพาะเมล็ดกล้วยไม้
รองเท้านารีในสภาพปลอดเชื้อ ข้อมูลที่รวบรวมคือ ข้อมูลปี 2552-2553

4.3.6 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านกล้วยไม้ไทย ข้อมูลที่รวบรวมคือข้อมูลปี 2554-
2555

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ หมายถึง การศึกษาภาพรวมของโครงการ
โดยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงิน
เพื่อนำข้อมูลมาประเมินความคุ้มค่าของโครงการ และใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ว่า
โครงการนั้นน่าสนใจแก่การลงทุนมากน้อยเพียงใด

5.2 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านตลาด หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับขนาดของตลาด
แนวโน้มของตลาด ส่วนครองตลาดกล้วยไม้รองเท้านารีของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร
จังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) และประมาณการรายรับ หรือยอดขายของโครงการ

5.3 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับสถานที่ตั้ง โครงการ
ระบบการผลิต กำลังการผลิต และประมาณการเงินลงทุนในโครงการ

5.4 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการจัดการ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากร
แผนการทำงาน โครงสร้างองค์กร ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5.5 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการเงิน หมายถึง การประเมินโครงการลงทุนโดยอาศัย
เกณฑ์ต่างๆ ได้แก่ ระยะเวลาคืนทุน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ดัชนีกำไร และอัตราผลตอบแทนของโครงการ
ผลการวิเคราะห์จะใช้ในการตัดสินใจว่าจะลงทุนในโครงการนั้นหรือไม่

5.6 กล้วยไม้รองเท้านารี หมายถึง พืชที่อยู่ในวงศ์ Orchidaceae สกุล *Paphiopedilum*
พบในภาคใต้ของประเทศไทย และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืช
เพาะเลี้ยง) ผลิตเพื่อจำหน่ายได้ 7 ชนิด คือ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ (*Paphiopedilum exul*)
กล้วยไม้รองเท้านารีขาวสตูล (*P. niveum*) กล้วยไม้รองเท้านารีช่องอ่างทอง (*P. angthong*) กล้วยไม้
รองเท้านารีขาวชุมพร (*P. godefroyae*) กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองตรัง (*P. godefroyae* var. *leucochilu*)
กล้วยไม้รองเท้านารีคางคกใต้ (*P. callosum*) และกล้วยไม้รองเท้านารีม่วงสงขลา (*P. barbatum*)

5.7 ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) เป็น
หน่วยงานสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีพื้นที่ 280 ไร่ ประกอบด้วย
อาคารสำนักงาน ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ อาคารฝึกอบรม หอพัก โรงเรือนและแปลง

ทดลอง มีบทบาทและภารกิจหลักคือ ผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกร มีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 7 จังหวัดคือ ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจลงทุนของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดตรัง (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) ในการผลิตกล้วยไม้รองเท้านารีเชิงการค้า ภายใต้เทคโนโลยีของสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สวก.

6.2 เป็นข้อมูลให้กับผู้สนใจ เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้รองเท้านารีนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงธุรกิจและอ้างอิงในเชิงวิชาการ

